

ESKİŞEHİR VE CİVARI CİCİM VE SİLİ DOKUMACILIĞI

Günay GERÇEK

Bir düzen içinde yaşayan halkın günlük ihtiyaçlarını gidermek üzere çok eski çağlardan beri el emeği ve göz nuru ile ortaya koyduğu eserler zamanla el sanatlarını meydana getirmiştir. Teknik bilgileri babadan, anadan, atadan geçen bu tür sanatlar bugün bazı bölgeler dışında eski özelliğini yitirmeğe başlamıştır.

El sanatlarının başında köylü el sanatları gelmektedir⁽¹⁾. Köylü el sanatı denince de akla hemen kilim, cicim, sili ve sumak gibi düz dokuma yaygılar gelir. Anadolu dokumalarının dokunuşlarındaki zerafet, canlı ve solmaz renkleri ile birer sanat eseri sayılırlarsa da, asıl beğenilen yönleri motif ve kompozisyon zenginliğidir. En güzel örneklerini Yörük, Afşar ve Türkmen İstar dokumalarında bulabiliriz. Zaten düz dokuma yaygılara «Aşiret sanatı» demek daha yerinde olur. Zira yaratıcıları Türkmen, Yörük ve Afşarlardır. Ticari gaye için dokunmadıklarından bugüne kadar karakterlerini bozmadan gelebilmişlerdir. Bu tür dokumalar genellikle kadınlar tarafından dokunur ve çok eski bir geleneğe sahiptirler⁽²⁾.

Bu makalede ele aldığım konu Aşiretler arasında yaygın olan Cicim ve Sili (Zili) dokumalarıdır. Aşiretler belirli bir geleneğe bağlı, konar - göçer topluluklardır. Zamanla göçebelikten yarı göçebeliğe ve neticede de yerleşik köylülüğe geçmişlerdir. Bütün bu geçiş sırasında tüm sosyal ve ekonomik koşullara rağmen, gelenek ve göreneklerini yüzyıllar boyu nesilden nesile koruyabilmişlerdir. Fakat bu son yıllarda onlar da köyden kente göç modasına uyup kentlere yerleşmeğe başlamışlardır.

Kentleşme göçerlerin birçok güzel adetlerinin yozlaşmasına ve yok olmasına neden olmuştur. Bütün bu nedenlerin altında ekonomik ve sosyal sorunlar yatmaktadır. Ne yazık ki en çok bozulan yönlerinden biri de dokumacılıklarıdır. Bu işle uğraşanlar ise, işi ticari maksatla yaptıkları için dokumalar eski güzellik ve özelliklerinden çok uzaktır. Bugün İç Anadolu ve Güney Anadolu'nun bazı bölgeleri dışında göçebelere rastlamak olanaksız gibidir.

Az sayıda olan bu topluluklar halen her türlü ihtiyaçları için dokumacılıktan yararlanmaktadırlar. Tekniğin ilerlemesi, sentetik dokumaların çoğalması ve hayatın pahalılaşması onları çok az etkilemiştir. Zira halen hayvancılıkla yaşamlarını sürdürdükleri için, dokumacılığın ana maddesi olan yün ellerinde bol miktarda mevcuttur. Güney Anadolu göçebeleri keçi, koyun, deve yününden ve pamuktan yararlanırlar. İklimin elverişli olmasından dolayı pamuk, güneyde bol miktarda yetiştiğinden son yıllarda daha çok kullanılmaya başlanmıştır. İç Anadolu'da ise mor koyun, geniş kuyruklu koyun (parlak, sert ve sağlam yünü vardır) ve tiftik keçisinin yününden yararlanılmaktadır.

Bugün pamuk, yün gibi dokumanın ana maddesi haline gelmiştir. Genellikle çözü (arış) pamuktandır. Bazen atkı da pamuk olmaktadır. Bazıları ise koyun ve keçi yününi karıştırarak çift bükümlü,

(1) ÖZBEL, Kenan: Cicim ve Sili. El Sanatları: VII. Ankara (1945) s. 3.

(2) İbid. s. 4.

sağlam ve parlak dokuma ipi meydana getirirler. Bu türler çoğunlukla sili dokumalarda kullanılır. Keçi yününden yapılan düz dokuma yaygılar oldukça sağlam ve parlaktırlar.

Anadolu'ya kilim dokumacılığı 11. yüzyılda Selçuklular'ın gelmesiyle başlamıştır. Kilimler, oldukça çok sayıda çeşitlilik gösterirler. Bütün bu çeşitlerin müşterek bir ismi yoktur. Fakat birçok araştırmacı kilimleri, dokuma tekniklerine göre sınıflandırmışlardır. İlk defa Türk dokumalarını tekniklerine göre sınıflandıran Kenan Özbek⁽³⁾ olmuştur. Sonradan bu tasnif L. Kosswig⁽⁴⁾ tarafından devam ettirilmiştir. Bunlar kilim, cicim, sili ve sumak olarak isimlendirilirler. Trakya ve Karadeniz bölgeleri hariç Anadolu'nun her yerinde bu tür dokumalara rastlamak mümkündür.

Fakat sonradan tekniğe göre sınıflandırmanın sağlıklı olmadığı anlaşılmıştır. Y. Durul⁽⁵⁾ bir kilimi tasnif edebilmek için teknikten başka motif, renk, materyal ve saçaklarının dikkate alınmasının gerekli olduğunu belirtmiştir. M. Önder⁽⁶⁾ ise dokuma işlerinin insan yaşantısı ile ilgili olduğunu ve bundan bir sonuç çıkarılabileceğini söylemiştir.

Kilimler, tekniklerine göre kendi aralarında beş gruba ayrılırlar⁽⁷⁾ A: Kilim tekniği (Düz kilim), B: Broşür tekniği (Cicim), C: Kaburga tekniği (Sili) D: Sırtmaç tekniği (Sırmaktan gelmektedir), E: Sumak tekniği.

Yukarıda belirtilen teknikler hep aynı dokuma tezgâhında yani İstar da aynı arış üzerinde argaç ve ilmelerden oluşurlar. Argaçlar tekniğe göre kirkitle iyice dövülürler.

Eskişehir ve civarı, İç Anadolu'nun Cicim ve Sili dokumacılığının beşiği sayılabilecek niteliktedir. Buna neden olarak halen az sayıda da olsa Türkmen ve Yörük Aşiretlerinden birkaçını bünyesinde yaşatmasından ileri gelmektedir. Türkmenler bu bölgeye 13. y. y. da gelmişlerdir. Kayı boyuna bağlıdır. Yörükler dağ

ve orman köylerinde yaşamakta ve bazıları kente göç etmişlerdir. Karakeçili Aşiretine bağlıdır. Merkez, Seyitgazi, Sivrihisar, Mihallıçık, Çifteler ve Kırka ile bunlara bağlı bazı köyler bugünkü yerleşme yerleridir.

Cicim ve Sililer diğer dokumalardan farklı özellikler göstermektedirler. Sililer, sık, yüz ve tersleri tamamiyle ayrı, yüz tarafındaki motifler hafifçe kabarık ve sonradan işlenmiş görünümünde olup, terslerinde motiflerin meydana getirdiği renkli yünlerin uzunca sarkık ve karışık bir manzara gösterdiği görülmektedir.

Cicim ve Sililer, nakışa göre muayyen sayıda çözgüden iplik geçirilerek, ıstarın ters tarafından ve ekseriya iki kişi tarafından dokunurlar⁽⁸⁾. Bu dokumalar teknik olarak Broşür tekniğine, daha büyük yaygı olarak kullanılanları (ki bu tipler İç Anadolu'nun doğu bölgelerinde daha yaygındır) ise kaburga tekniğine göre dokunurlar. Broşür tekniğinde zemin dokuma eğer kısım kısım olursa buna cicim, şayet alt zemin tamamen veya kısmen broşür desenleriyle kaplı olursa buna da sili denir. Cicim ve Sili tabirleri köylüler arasında pek kullanılmaz. İç Anadolu'da yaygın tabirler olmakla beraber bazı yerlerde değişik isimler altında anılır. Örneğin Eskişehir - Kırka'da Cicime Ak Namazlağ, Yapıldak ve Karaören köylerinde Ağ İteği denildiği gibi. Sili tabiri Afyon havalisinde, özellikle Emirdağ Türkmenleri arasında yaygındır.

(3) ÖZBEL, Kenan: İbid. s. 6.

(4) ÖZBEL, Kenan: Anadolu Kilimleri, El Sanatları. Ankara, s. 3.

(4) KOSSWIG, L: Baessler - Archiv, Neue Folge XV, Berlin 1967, s. 71 - 133.

(5) DURUL, Yusuf: Baraj gölü çevresi dokuma sanatları, Ankara 1969.

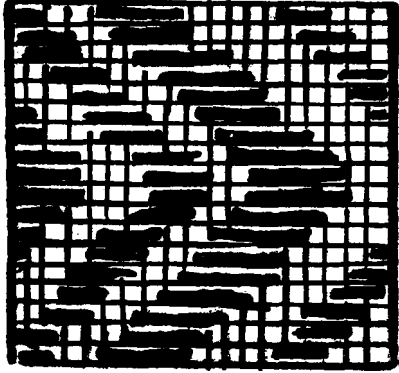
(6) ÖNDER, Mehmet: Halılar, Kilimler ve bir yazılı halı. Türk Etnoğrafya Dergisi XI Ankara 1968 s. 5 - 12.

(7) REINHARD, Ursula ve Volker: Baessler - Archiv, Neue Folge, Band XXII, Berlin 1974 s. 167 - 173.

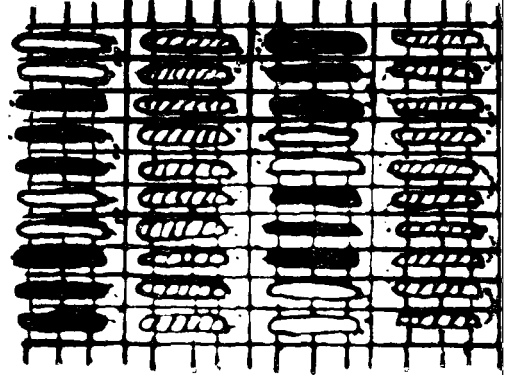
(8) EREN, Naci: Antalya bölgesi çorapları, Türk Folkloru Araştırmaları Yıllığı, Ankara 1975 s. 83.

Doğu Anadolu'da ise Cicim adı altında yollu nakışlı kilimler dokunur. Güney bölgelerde ise Sili veya Zili denince tamamen mihrap şeklindeki motiflerle süslü kilimler akla gelir⁽⁹⁾.

Cicim dokuma tekniği: Çözü üzerine renkli ilmelere ilaveten bir, iki veya daha fazla argaç takılır. İlmelerden her biri, modelde ona ait olan rengin içinde iki çözgü ipinin etrafından öne getirilir. Sonra bir veya iki argaç geçirilir. Bir sonraki sırada arkada kalan ilmelerden her biri çözgü ipinin etrafından geri getirilir. Ve sonra tekrar iki çözgü ipinin çevresinden öne getirilir. Bu işlem desen tamamlanmaya kadar devam eder. Asıl motif arka yüzde meydana gelir. Ön yüzde çeşitli renklerdeki ipler uzunlu kısıklı bir şekilde sarkık kalırlar. Bunlar sonradan kesilmeler, aksine soğuğa karşı koruyucu olarak bırakılırlar. (Şekil 1).

Sili dokuma tekniği: Bu dokumalar çoğunlukla Cicim ile karıştırılır. Sililer, cicimler gibi normal atkı iplikleri dışında renkli desen iplikleri (ilme, din), çözgü çifti bozularak üç üstten bir alttan atlayarak kendi desen alanlarında enine doğru ilerlerler. Bazen bu sayılar değişebilir. Arada bir tek çözgü boş kaldığından, bu durumda kabarık atkı atlamaları arasında geniş bir yer meydana gelmez ve bütün zemin atlamalarla dolu gibi görüldüğü için desen de sonradan işlenmiş görünümündedir⁽¹⁰⁾ (Şekil 2).

Sili dokumalar, fitilli diye de isimlendirilen bir teknikle dokunurlar. Bu teknik büyük motifler ve büyük yaygılar yapılmak istendiğinde kullanılır. En çok kullanılan motifler kare veya altıgenler içindeki büyük yıldızlardır. Sili ve cicimlerde ilmeler çift bükümlü, atkı ve çözgüden daha incedirler. Atkı her gidip gelmeden sonra kirkit ile süzme ve basma olarak boydan boya iyice dövülür⁽¹¹⁾. Ve desen bundan dolayı kabartma gibi çıkıntı yapar. Bu da işlemecilikteki sarmaya benzer.

Cicim ve Sililer genellikle dokumacılar tarafından tezgâhın arkasında oturularak dokunurlar. Bu bir nevi negatifini ilk defa yapmaya benzer. Bu işlem biraz güç görünürse de, kendilerine sorduğumuz dokumacı kadınların çoğu çocukluklarından beri aynı işe alışkın olduklarını söylediler.

Cicimler ilk önce üç parça olarak dokunur ve sonradan birleştirilirler. Tek kanat halindeyken ocak örtüsü, birleşmiş haldeyken perde ve duvar örtüsü olarak kullanılırlar.

Bu tür dokumalar nakış ve renk bakımından milli geleneklere bağlı köy ve aşiret halkının birer simgesidirler. Nakışlar geleneksel olarak anadan kıza, usta-

(9) REINHARD - Ursula ve Volker: Baessler-Archiv, Neue Folge, Band XXII Berlin 1974 s. 169.

(10) ACAR, Belkıs: Kaybolan Değerlerimiz, Türkiye 17, 1975 İstanbul s. 40.

(11) ÖZBEL, Kenan: Cicim ve Sili, El Sanatları VII s. 7.

dan çırağa geçmektedir. Bugün nakışlar eldeki örnek vasıtasıyla işlenmektedir. Dokuyucu bazen ya ezberindekini unutmuştur, ya da çevresinden, kendisinden bir şeyler katarak desende farklılık meydana getirmiştir. Bazen de nakışları gelişi güzel serpiştirerek ana deseni meydana getirmiştir. Fakat bu serpiştirmede bile belirli bir geleneğin anlatımı göze çarpmaktadır.

Göçebelerde kız çocukları küçük yaşlardan itibaren dokumacılığı, ilk önce görerek, sonra deneyerek, büyüklerinin yardımıyla öğrenirler ve çocuk denecek yaşta çeyizlerini hazırlamaya başlarlar. Nakışlar veya göçebe lisanıyla yanlışlar anadan atadan gördüğünün aynıdır. Çok nadir başka bir dokumadan örnek alırlar. Bugüne kadar belirli bir bölgeye ait olan nakış ve renk tertipleri, bugün değişik bölgelerde karşımıza çıkmaktadır. Bunun sebebi, göçebelerin göç yerlerini değiştirmeleri, değişik aşiret veya köylülerle kız alışverişi yapmak suretiyle evlilikler tesis etmelerindedir.

Her Yörük kızının çeyizinde kendi el emeği ve göz nuruyla dokuduğu, arzusunun, sevgisini, ümidini, sıkıntısını ve derdini motif ve renk armonisi içinde belirttiği kilimi, heybesi, çuvalı, namazlağı, torbası ve çorabı vardır. Her rengin kendine özgü bir dili vardır. Renkler dokuyucunun ruhsal yapısının aynasıdır denebilir. Örneğin, sarı: Aştan sararıp solma, yeşil: Murat, mavi: Umut, beyaz: Mutluluk, kırmızı: Saadet ve zenginlik, mor: Mal mülk, pembe: Küskünlük, siyah ise üzüntü ve sıkıntıyı dile getirmektedir.

Göçebelerde dokumalar çok çeşitli maksatlar için yapılır. Genç kızlar gideceği evin her ferdi için hediye olarak bir parça dokur. Ev için günlük ihtiyaçta kullanılmak üzere dokunur. Herhangi bir adak için veya Tanrı'ya şükür için camiye hediye edilmek üzere kilim veya namazlağ dokunur. Hatta bazı bölgelerde, özellikle güney'de ve Ege'de üzeri sembolik motifli seccade tipi kilimler tabut örtüsü olarak kullanılır.

Cicim ve Sililer eskiden sırf yünden dokunurlardı. Hatta çeyiz için olanlarının arasında simli ve ipekli olanları da vardı. Bugün çözüğü ipi olarak pamuk kullanılmaktadır. Göçebeler dokumayı yazın yaylalara çıktıkları zaman yaparlar. Tezgâh çadırın önüne kurulur. Göçebe kadını işten artan vaktini tezgâh önünde değerlendirir. Hatta bazen çadıra bir iş için girip çıktığında bile dokumaya birkaç ilme atar. Devamlı zihni başka işlerle ve aile sorunlarıyla dolu olduğu için, dokuma üzerinde gereken zihni konsantrasyonu sağlayamadığından çoğu zaman nakışları yanlış işler. Aslında bu yanlışlar dokumaya ayrı bir güzellik verir. Köylüler dokumalarını göçerlerin tersine, kışın tarla işi olmadığı zamana tesadüf ettirirler. Dokumaya ayıracak vakitlerinin çok oluşu ve salim bir kafayla yapıldığı için kilimler hatasız ve daha düzenlidirler.

Eskiden kullanıldığı söylenen kök boyacılığı bugün tamamen yok olmuş sayılabilir. Bugün birçok kimseler tarafından bitkilerden çıkarılan boyalar için kök boya, boyacılık için de kök boyacılığı denmektedir.

Bitkisel boyaların kullanılması çok eski devirlere kadar inmektedir. Aslında kök boya dağlarda yetişen bir bitki olup, bundan kırmızı ve tonları elde edilmektedir⁽¹²⁾. Kök boyanın dokumalarda ana boya maddesi olarak kullanılması bitkisel boyacılığın bu isimle anılmasına sebep olmuştur⁽¹³⁾.

Araştırdığım köylerdeki yaşlı dokumacılar bile kök boya kullanmadıklarını, yalnız ninelerinden, annelerinden duyduklarını söylediler⁽¹⁴⁾. Kök boyaların bu havaliye eskiden Düğer'den (Afyon - Es-

(12) EREN, Naci: Antalya bölgesinde bitkisel boyacılık. Türk Etnoğrafya Dergisi, Ankara 1977 XVI, s. 43.

(13) DİRİK, Kâzım: Eski ve yeni Türk halıcılığı ve cihan halı tipleri panoraması, İstanbul 1938 s. 38.

(14) Eskişehir - Seyitgazi köylerinden Çürüttüm, Erikli, Yapıldak, Karaören ve Kırka da araştırmalarımı sürdürdüm.

kişehir sınırında, Afyon'a bağlı bir köy) temin edildiğini, ayrıca dağlarda bol miktarda yetişen Kara Karamuktan da yararlandıklarını söylemişlerdir. Ayrıca Sütleğen bitkisinin de boya için kullanıldığını bilmekte, fakat yararlanmamaktadırlar.

Bugün Anadolu'nun bazı bölgelerinde eski boyacılığa tesadüf edilse bile bunlar bir iki çeşitten öteye gitmemektedirler. Diğer bütün renkler sentetik boyalardan elde edilmektedir. 1882 tarihinden itibaren memleketimize Anilin ve Alizarin adı altında giren sentetik boyalar bitkisel boyacılığın yerini almıştır⁽¹⁵⁾. Zaten sentetik boyalar çıktığından beri kimse oldukça zahmetli ve uzun işlemleri olan kök boya ile uğraşmak istememiş, ve böylelikle bu teknik yok olmuştur. Hele bugün yünler boyahanelerde boyanmakta ve dokumacılar istedikleri her renge zahmetsizce sahip olabilmektedirler.

K. Özbel'in araştırmalarına göre kök boyacılığı 19. y. y. nin başlarına kadar kullanılmıştır. Bir ara II. Dünya Savaşı sırasında sentetik boyaların kıtlığında yeniden kullanılmaya başlanmışsa da bu durum çok sürmemiştir⁽¹⁶⁾.

Motif, nakış, desen ve renk Aşiret'e, Boy'a ve bunlar içinde de aileye, Obaya göre manâ, şekil ve düzen değişikliğine uğramaktadır. Bu renk ve kompozisyon farklılığını Aşiretler kendilerine (İm) olarak kullanmışlardır⁽¹⁷⁾. İm bir nevi amblem, damga niteliğindedir. Birde dokumalarda kötü nazara ve kem göze karşı tılsım olarak değişik uygulamalar görülmektedir. Örneğin kilimin saçakları arasında görülen bir nazar boncuğu, dokumanın başlangıç yerine dikilen birkaç renkli düğme, zincir parçaları veya renkli boncukları sayabiliriz. İmlere de örnek olarak, desenin tam ortasında göze çarpan değişik ve farklı renkli bir motifin olması veya ailenin damgasının işlenmesi gibi. Bunlara bazı yerlerde (Yanış) denilmektedir. İmler Anadolu kilimlerinin tanınmasında ve değerlendirilmesinde yardımcı birer faktördürler.

Örneğin cicim ve sililerde çok kullanılan eli belinde ve koç boynuzu (Şekil 1, 2, 3, 4, 9, 10, 11, 12) motifleri Türkmen, Yörük ve Afşar'larda bölgelere göre şekilce ve anlamca çok değişmektedirler⁽¹⁸⁾. Eli belinde motifi genellikle dişi şahısları sembolize ettiği için bereket ve bolluk simgesidir. Kız çeyizlerindeki parçalarda ise uğur ve mutluluk anlamındadır. Yalnız bu bölge Yörüklerinin kullandığı kâküllü kızlar motifi ise dedikoducu ve geveze kadın motifini sembolize etmektedir.

Göçebelerin dokumalarında görülen desenler geometrik süslemelerden oluşur. Kısaca bir sivilizasyonun hakim olduğu söylenilebilir. Bunlar eşkenar dörtgenler, eşkenar üçgenler, altıgenler, sekizgenler, kareler, dikdörtgenler, yıldız ve iç içe geçmiş geometrik şekiller olup, hepsi de nazara karşı tılsım niteliğindedir.

Eskişehir ve havalisinden toplanan cicim ve sili dokumalarından tesbit edebildiğim ve bizzat köylerde yaptığım araştırmalar sırasında sorup öğrendiğim, en çok kullanılan motifler şunlardır: Eli belinde, eli böğründe, kâhküllü kızlar, elele kızlar, koç boynuzu, aşırı kıvrım, saç bağı (zelif bağı), gelin zülfü, karı boşatan, keklik ayağı, muska, kuş cırnağı, cırnak, turna katarı, kanat, göz, börek, ak direk, alaca direk, karga burnu, sinek kanadı, tavşan topuğu, kurbağa, küpe, yıldız, karıyarık, eysiran, anahtar, çapraz, çakmak, tarak, kıvrım, pıtrak, ergen bıyığı, geyik dişi, dokuz göbek, filcan kayma, katranlı, küstü, karalı göbek, bakla, başak, yelek, v.s. Kenar suyu (bordür) olarak da, Su kıyısı, bulut, ceviz, kiprik, kadın kaşı, çıtır pıtır, su yolu, kirkit, Türkmen küpesi,

(15) ÖZBEL, Kenan: Anadolu tefriş halıları, El sanatları XII, Ankara 1949 s. 10.

(16) ÖZBEL, Kenan: Cicim ve Sili, El Sanatları VII, Ankara s. 9.

(17) DURUL, Yusuf: Anadolu kilimlerinin teşhisi ve imler, I. Uluslararası Türk folklor semineri bildirileri, Ankara 1974 s. 278.

(18) DURUL, Yusuf: Türkmen, Yörük ve Afşar halı, kilim motifleri üzerinde araştırma. Türk Etnoğrafya Dergisi, Ankara 1957 s. 65.

keklik ayağı, kirtme (kertme), deve boynunu, sıçan dişi, sığır sidiği, dişeme, burgu, v.s. dir.

Cicimler beyaz zeminli, sililer de siyah, kahverengi gibi koyu zeminlidirler. Fakat nakışlarda kullanılan renkler çok canlı ve parlaktırlar. Örneğin turuncu, kırmızı, çingene pembesi, yeşil, mavi, mor, eflâtun ve sarıyı aynı dokuma üzerinde görebiliriz. Bir cicim dokumada çoğunlukla 13 değişik motife rastlanılabilir.

Sililerdeki motifler dokumanın türüne ve kullanma sahalarına göre ayrıcalık gösterirler. Sili yastıklar dikdörtgen şeklinde, arka yüzleri düz veya ince çubuklu olup, asıl desen sırtın dayandığı kısımdadır. Koç boynuzu, tabakalı, kıvrım yanışı, aşırı kıvrım ve içi yıldızlı baklavalar bunlarda en çok kullanılan motiflerdir. Bazen yanları saçaklı olup, bu saçaklar arasında nazar boncukları olmaktadır.

Heybeler kendi aralarında ekin ve omuz heybeleri ile azık torbaları diye gruplanırlar. Ekin ve omuz heybeleri çift, azık torbaları tek gözlüdür. En güzel nakışlar çarşıya, pazara gidilirken kullanılan omuz heybelerinde görülmektedir. Azık torbalarının bazılarının ağız ve alt kenarları renkli yün püsküllerle süslüdür. Eli belinde, su yolu, muska, çengel, ey-sıran çokça kullanılan motiflerdir.

Çuvallar da heybeler gibi kullanma sahalarına göre isim alırlar. Nakışça zengin, çok renkli ve giyecek eşyaların saklandığı çuvallara Ala çuval denir. Ala, çok renkli anlamına gelen ve diğer dokumalarda da kullanılan genel bir isimdir⁽¹⁹⁾. Hububatın saklandığı, az nakışlı ve kıldan dokunanlarına ise Kıl çuval denir.

Yörükler dokudukları çuvalları ayrıca isimlendirmektedirler. Bu isimlendirme bazen çuvalın nakışına göredir, bazıları da bir duyguyu, sezgiyi, sevgiyi ve yakınmayı ifade eder⁽²⁰⁾.

Bu bölgede çok fazla çuval dokunmamaktadır. Buna neden olarak göçebelelerin yerleşik hayat yaşadıklarını gösterebili-

riz. Bazı köylerde hububat koymak için çuval dokunuluyorsa da bunlar kıldan olmayıp, yün ve pamuk karışımındandır. Bunlara da çul demektedirler.

Ala çuvallar nakışına göre isimlendirilirler. Örneğin Alyanak, Kırkbudak, Zülüflü, v.s. Bu desenler genellikle kıvrım ve çengellerden oluşmuşlardır. Kıl çuvallarda ise en çok pıtrak, kurbağa, çakmak, kanat, sığır sidiği ve karga burnu motifleri görülmektedir.

Kilim olarak dokunanlar büyüklüklerine göre isim alırlar. Büyük olanlar yer yaygısı, küçükler namazlağ olarak kullanılırlar. Bazıları da özel bazı motiflere göre isimlendirilmişlerdir. Örneğin Sivrihisar'ın karalı kilimi, aynalı, sandıklısı gibi, Seyitgazi'nin karalı göbekli, baklavalı, basamaklı kilimi ve koç boynuzu, ey-sıranlı namazlağı bunlara örnek olarak gösterilebilirler.

Sili kilimlerde motifler zemini tamamen kaplar, cicimlerde ise aralarda boşluklar farkedilmektedir. Bu dokumalarda kullanılan tüm bu motiflerin şekil indeksleri aşağıda verilmiştir.

Türkmenler ve Anadolu'ya has bir kelime olan Yörük adı altında yaşamlarını hayvancılıkla sağlayan göçebe Türkmenlerin dokudukları bu eşsiz güzellikteki parçalar bugün güzellik ve özelliklerini kaybetmekte, makineleşen çağımızın kurbanı olmaktadır. Bu Ata mirasını korumak, devamını sağlamak ve torunlarımıza bırakmak istiyorsak eğer, zaman henüz geç değildir.

Motifler İndeksi :

1. Eli Belinde (Türkmen), Aman kız
2. Kız motifi
3. Eli Belinde (Yörük)
4. Eli Belinde (Afşar)

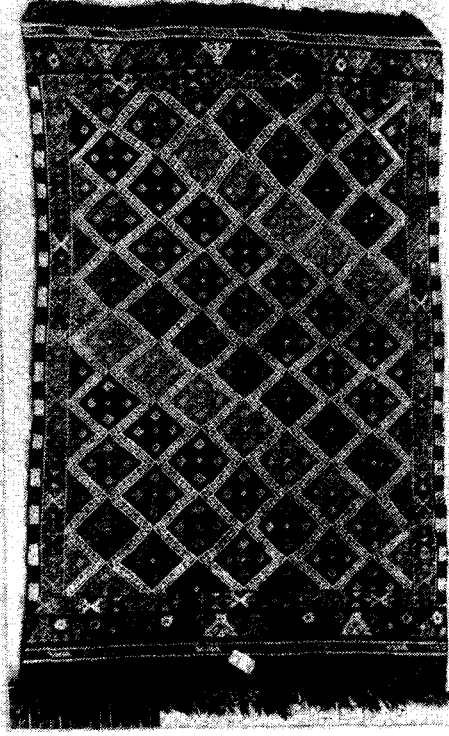
(19) EREN, Naci: Yörük Çuvalları, Türkiyemiz Sayı 18, İstanbul 1976, s. 27.

(20) İbid. s. 27.

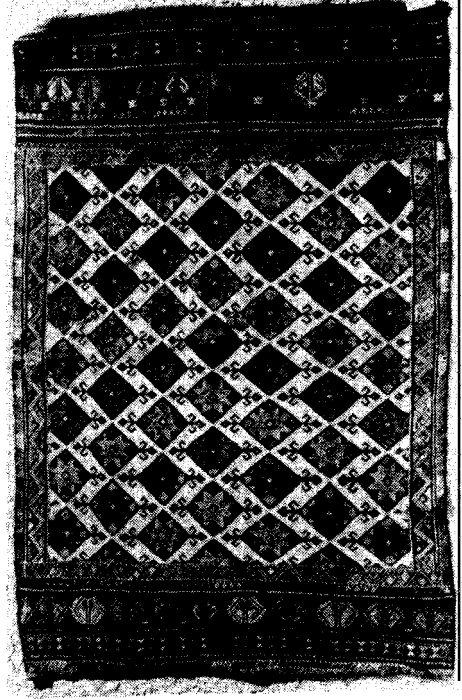
5. Çiftebelli kız
6. Kâhküllü kız
7. Eli Belinde, Ergen bıyığı
8. Başak
9. Koç Boynuzu (Türkmen)
10. Koç Boynuzu (Yörük), Karı boşatan
11. Koç Boynuzu (Afşar)
12. Koç Boynuzu Yanışı, Pıtraklı Koç Boynuzu
13. Yavuklu ile Aşık
14. Tabakalı
15. Pıtrak, göbek
16. Baklava, Basamaklı
17. Saç Bağı
18. Aşırı kıvrım, Gelin zülfü
19. Aynalı göbek
20. Su yollu heybe yanışı, Kuş cırnağı
21. Katranlı
22. Filcan kayma
23. Bulut
24. Tavşan topuğu
25. Çakmak, çapraz
26. Karalı
27. Eysıran
28. Küstü
29. Karnıyarık
30. Geyik dişi
31. Kırkbudak, Göklü kayık
32. Nar
33. Sandıklı
34. Çiçek
35. Yıldız
36. Kurbağa, Pıtrak
37. Alyanak
38. Alaca direk, boncuk
39. Ak direk
40. Anahtar
41. İt izi
42. Sinek kanadı
43. Tarak, kum saati
44. Çingilli muska
45. Karalı göbek
46. Kirkitli su
47. Su yolu, çıtır pıtır
48. Kanat, Örgü, Çavuş nişanlı su
49. Karga burnu, kuş gagası
50. Bulut
51. Ceviz
52. Su kıyısı, cırnak
53. Türkmen küpesi
54. Kirtme
55. Keklik ayağı
56. Turna katarı
57. Deve boynu
58. Küpeli su
59. Kertme
60. Kâhküllü küpe
61. Sığır sidiği

Resim : 1. Baklavalı silî kilim

Resim : 2. Yıldızlı Silî kilim.

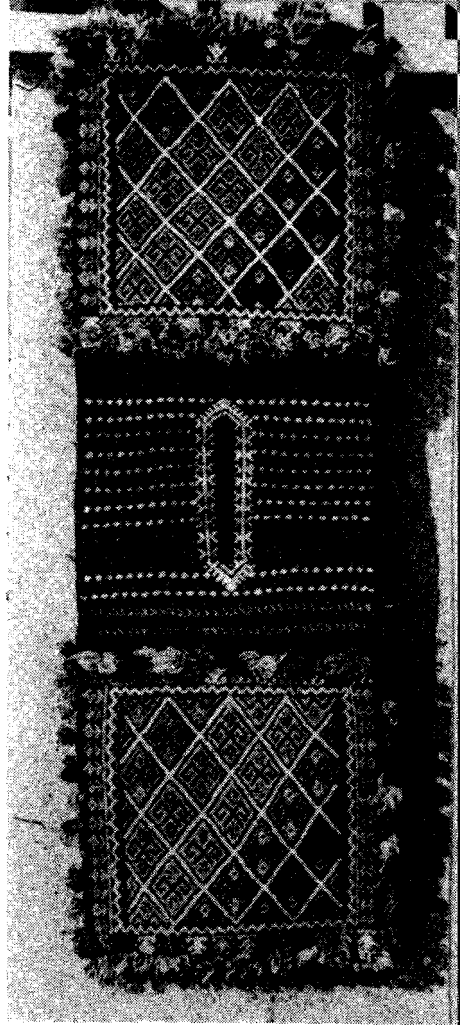
Resim : 3. Muskalı silî namazlağ

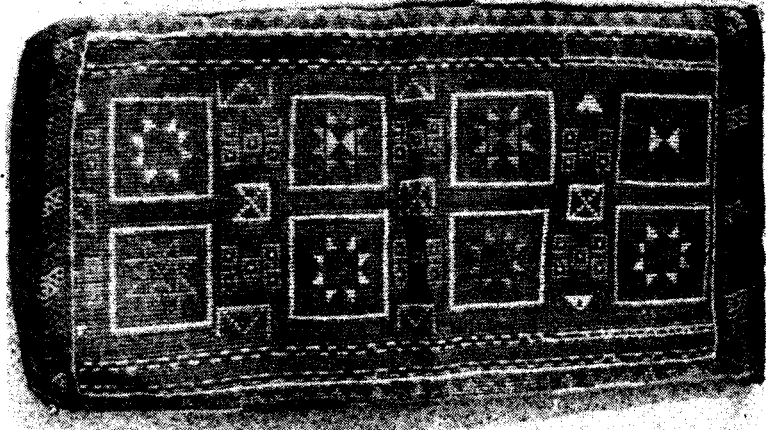
Resim : 4. Çatallı cıcım namazlağ

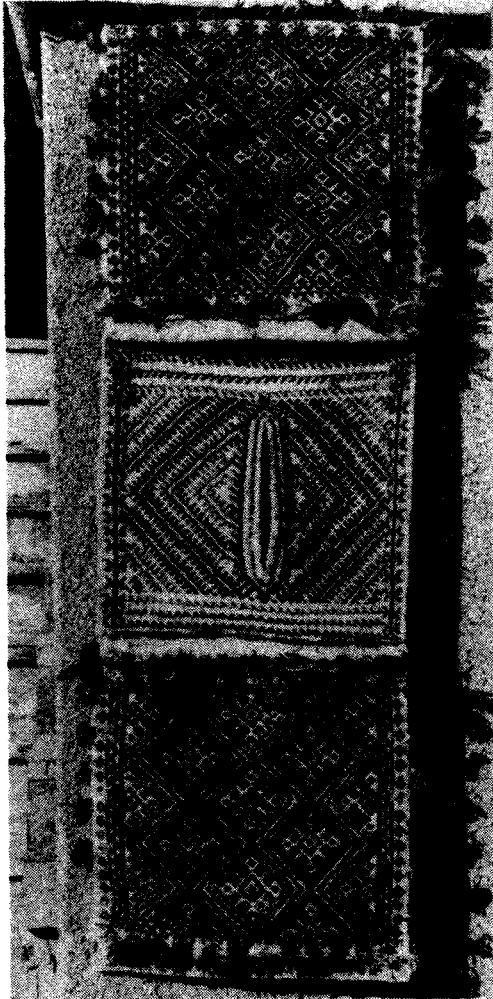
Resim : 5. Koç boynuzlu yanışlı cı-
cim kilim

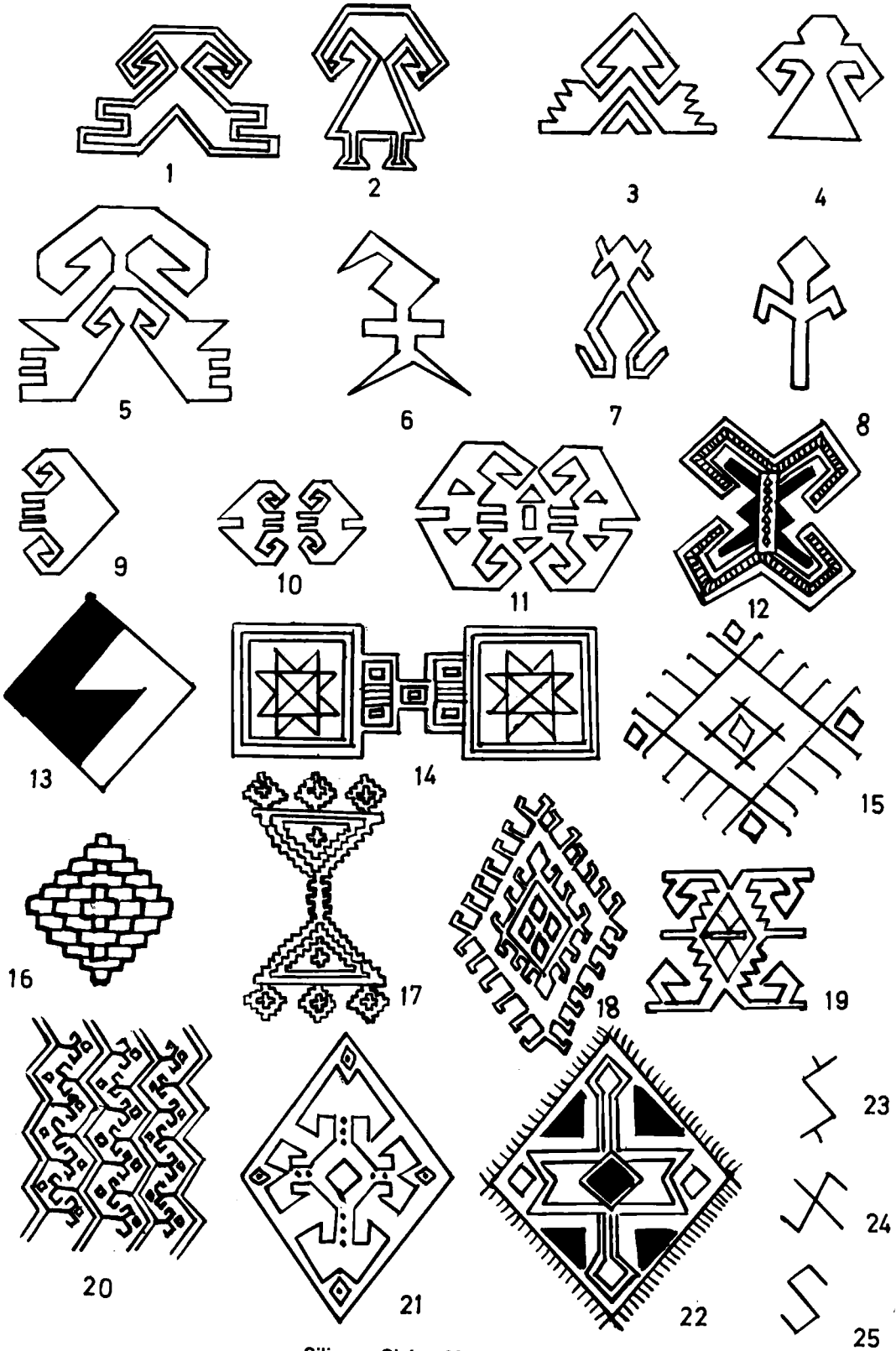
Resim : 6. Ellbelinde motifli cı-
cim heybe

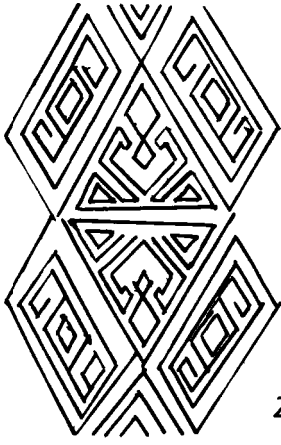
Resim : 7. Tabakalı sili yastık

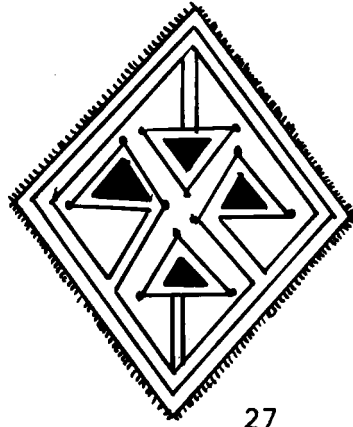
Resim : 8. Su yolu cicim heybe

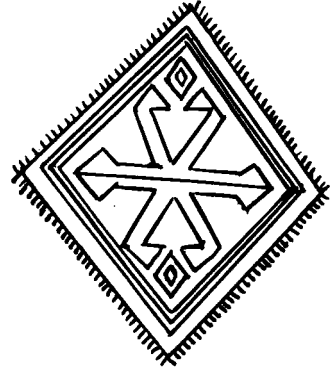
Sili ve Cicim Motifleri

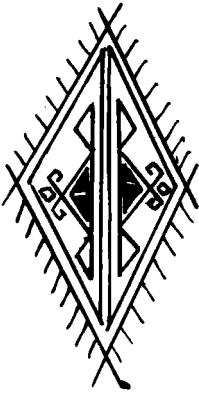
26

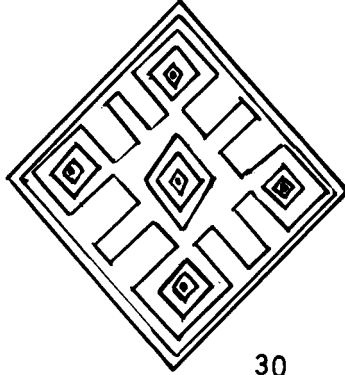
27

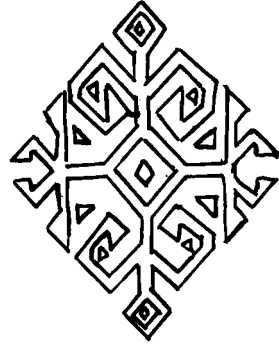
28

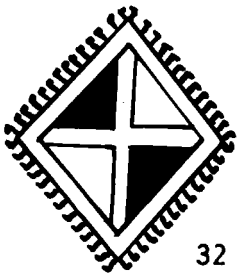
29

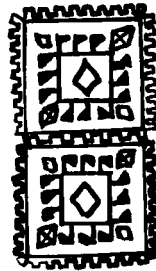
30

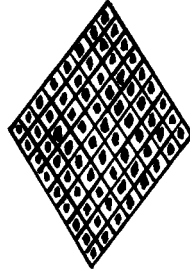
31

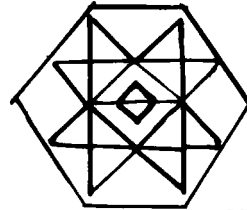
32

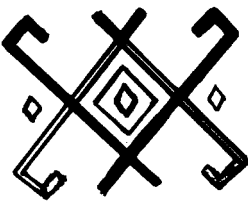
33

34

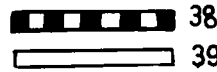
35

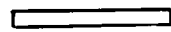
36

37

38

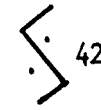
39

40

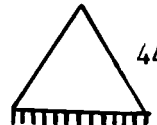
41

42

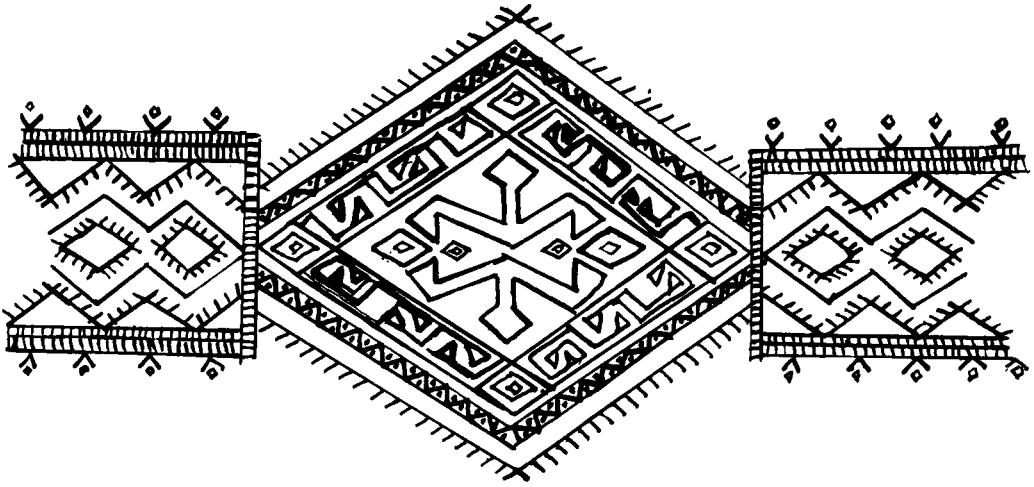

43

44

Sili ve Cicim Motifleri

45

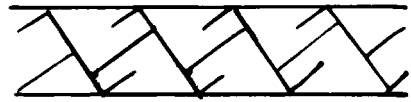
46

47

48

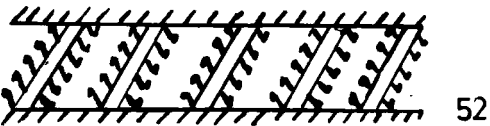
49

50

51

52

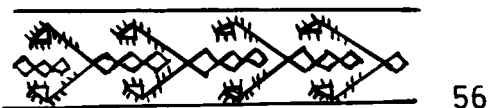
53

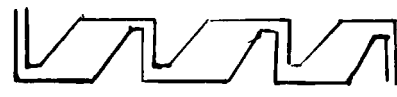
54

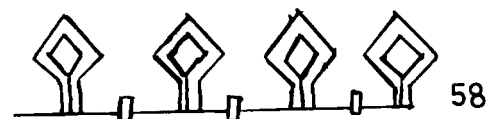
55

56

57

58

59

60

61